

LIBERTATEA RELIGIOASĂ ȘI DE CONȘTIINȚĂ – FUNDAMENT AL UNITĂȚII NAȚIONALE

Pr. prof. univ. dr. Gheorghe ISTODOR

Universitatea „Ovidius” – Constanța

Facultatea de Teologie Ortodoxă

pr_george_istodor@yahoo.com

Abstract: Freedom of Religion and Conscience - the Foundation of National Unity

The religious freedom as an important part of human freedom is a fundamental dimension of a democratic society. Freedom of conscience is a fundamental right to human fulfillment in democracy, but it also remains a gift of God and a call to man's perfection. Religious and conscious freedom has a fundamental role in crystallizing the unity of a people's nation into a world with strong accents in the sphere of globalist ideology and attempts of axiological leveling in our day.

Keywords: freedom, religious freedom, freedom of conscience, national unity, secularism, globalization, religious unity, religious pluralism, multiculturalism

---

Introducere

Libertatea reprezintă unul dintre darurile cele mai de preț pe care le-a primit omul de la Dumnezeu. Ea este parte integrantă a dimensiunii îndumnezeitoare a omului în Hristos. Libertatea religioasă și cea de conștiință sunt integrate în libertatea omului. Totodată, libertatea este și o virtute indispensabilă omului, având coordonate distincte, dar care se armonizează între ele; vorbim așadar de coordonata religioasă a libertății, de cea socială, cea antropologică etc.

Conștiința reprezintă glasul infailibil al lui Dumnezeu în om. Când omul este în comuniune nemijlocită cu Dumnezeu, conștiința sa rămâne trează; când este copleșit de ideologie (ateism, materialism, naturalism), el pierde comuniunea cu Dumnezeu, iar conștiința îi devine laxă. Conștiința liberă devine, așadar, semn distinctiv al omului liber. Prin omul liber înțelegem în primul rând pe cel ce nu se află sub robia păcatului și a viciului. Libertatea religioasă și cea de conștiință, așa cum vom vedea au un rol fundamental în cristalizarea unității religioase, dar și a unității naționale. Există o inter-determinare între libertate și unitate, atât la nivelul persoanei, cât și la nivelul neamului.

Fundamentul unității religioase a unui neam pleacă de la libertatea religioasă și de conștiință pe care trebuie să o aibă fiii acelu neam. Unitatea religioasă este reprezentativă pentru unitatea de neam chiar dacă elemente ale diversității religioase și etnice pot coexista în cadrul unui neam unitar.

Vom încerca în acest studiu să identificăm mecanismele prin care libertatea religioasă și de conștiință sunt fundamente ale unității naționale.

1. Libertatea religioasă – dimensiune fundamentală a unei societăți democratice

Libertatea este una dintre valorile fundamentale în creștinismul ortodox. Libertatea poate fi definită ca posibilitatea omului de alege și de a acționa fără a avea constrângeri. Noțiunea de libertate poate fi analizată diferit, dacă se are în vedere natura acestor constrângeri, care pot fi interioare, acestea exprimând limitele proprii fiecărui om, și exterioare, care au în vedere drepturile și limitele de care omul trebuie să țină seama în societatea contemporană, în raporturile cu ceilalți oameni. În momentul în care libertatea se manifestă ca acțiune fără a avea vreo limită interioară sau exterioară, această acțiune se numește libertinaj.

Omul a fost creat de Dumnezeu ființă liberă chipul Său, caracteristica fundamentală fiind libertatea. Libertatea reprezintă o dimensiune esențială a chipului divin din om. Primii oameni, Adam și Eva au avut posibilitatea să aleagă între a urma și a nu urma porunca primită de la Dumnezeu. Dumnezeu l-a creat pe om liber și nu îl constrânge să

săvârșească binele, căci îi respectă libertatea. Dumnezeu nu a creat omul ca pe un obiect, ci ca o persoană.

Libertatea are în vedere înțelegerea realității, orientarea plină de claritate, precum și responsabilitatea omului. Autonomia, pe de altă parte, poate fi o formă de libertate sterilă, disprețuitoare și uneori plină de monotonie. Ea este urmare a egoismului ascuns, un fel de capriciu lipsit de finalitate. Din păcate, există și o „libertate” a minciunii, a desfrâului, a negației totale, adică libertatea de a face rău. Aceste manifestări ale falsei libertăți anulează respectul pentru ceilalți oameni. Sfântul Apostol Petru spune următoarele: „Trăiți ca oameni liberi, dar nu ca și cum ați avea libertatea acoperământ al răutății, ci ca robi ai lui Dumnezeu” (I Petru 2:16). Este necesar să menționăm că libertatea omului nu poate fi infinită, ci ea poate merge doar până acolo unde o poate încălca pe a celuilalt. Libertatea personală trebuie să aibă în vedere și să respecte libertatea celorlalți oameni.

În societatea contemporană, din păcate, în numele unei așa-zise libertăți a omului modern, de multe ori nu mai ține seama de libertatea și drepturile celorlalți, ci doar de propriile manifestări egoiste.

Din perspectivă democratică, dreptul la libertate religioasă este cel mai vechi dintre drepturile omului recunoscute pe plan internațional¹. Începând cu Pacea de la Westfalia, din 1648, dreptul la libertate religioasă a căpătat și protecție internațională². La sfârșitul secolului al XVI-II-lea, libertatea religioasă era protejată prin mai multe acte oficiale, iar în următoarele două secole, mai ales în perioada celui de-al Doilea Război Mondial, aceasta a fost consfințită în majoritatea constituțiilor lumii. Astăzi, ea tinde să stea pe ultimul loc din cauza preocupărilor față de violări mai concrete ale demnității umane, cum ar fi tortura, răpirile etc. Cum spunea John Noonan, ea a devenit „copilul vitreg neglijat al mișcării pentru drepturile omului”³. Dacă ar fi să ținem cont de vechimea ei, am putea vorbi de „bunica neglijată” a drepturilor omului. Însă, orice fel de metaforă am folosi, evenimentele din Iugoslavia, Irlanda, Liban, Irak,

1 William H. Maehl, *Germany in Western Civilization*, University of Alabama Press, Tuscaloosa, Alabama, 1981, p. 194

2 Virginia Bill of Rights din 1776, par. 16, Actul austriac asupra toleranței religioase din 1781, Virginia Bill Establishing Religious Freedom din 1 ian. 1786, Edictul prusac asupra religiei din 1788, Allgemeines Landrecht für die preussischen Staaten, partea a II-a, cap. 11, paragrafele 1-4

3 John Thomas Noonan, *The Lustre of Our Country: The American Experience of Religious Freedom*, University of California Press, Berkeley, 1998, p. 105

Siria, Israel etc. ne reamintesc de fiecare dată că tensiunile religioase pot izbucni ca probleme sociale importante, iar valul noilor constituții din Rusia, Europa Centrală și de Est și alte părți ale lumii a facilitat reorientarea atenției către această libertate fundamentală.

Astăzi constatăm că libertatea religioasă are nevoie să fie regândită, nu ca o problemă a legii naționale fundamentale, ci ca un drept cu adevărat internațional. Ca și problemele privind mediul înconjurător, opțiunile religioase depășesc granițele naționale. Răni sau poveri impuse comunităților religioase într-o națiune sunt resimțite de coreligionarii dintr-o alta. De asemenea, perspectiva globală duce la umilință și egalizare. Din perspectivă globală, orice om, fie creștin, musulman, evreu, budist, hindus, adept al oricărei religii sau necredincios, face parte dintr-un grup minoritar. Oricât ar domina un anumit grup în vreo țară, în lumea noastră atât de pluralistă el face parte dintr-o minoritate. Aceste realități reprezintă perspectiva în care trebuie analizate și înțelese libertățile religioase.

Contextul legal al libertății religioase diferă în mod semnificativ de la țară la țară, în funcție de o multitudine de factori, cum ar fi stabilitatea regimurilor politice, natura și istoria relațiilor tradiționale între biserică și stat, gradul de pluralism religios la nivel local, istoricul interacțiunilor între grupurile religioase, natura religiei sau religiilor dominante și atașamentul lor sincer față de libertatea religioasă și toleranță, precum și o multitudine de alți factori. Dacă analizăm problema libertății religioase din perspectiva diferitelor culturi, se pot deduce modele semnificative și convergente ale naturii drepturilor la libertate religioasă. Acest lucru este mai relevant în Europa și cele două Americi, acolo unde tradițiile constituționale și diferitele tratate internaționale asupra drepturilor omului au un impact fundamental în formularea normelor de libertate religioasă. De asemenea, chiar dacă formulele verbale care definesc libertatea religioasă sunt convergente, se poate vorbi de variații substanțiale în felul în care, în mai multe țări, este instituționalizată relația dintre biserică și stat și în acela în care se ajunge la libertatea religioasă.

Libertatea religioasă pentru toți oamenii nu este posibilă în contextul în care un grup religios respinge credințele altui grup, și nu vrea să trăiască împreună cu celălalt grup. În acest caz grupul intolerant este dominant și va persecuta aderenții celuilalt grup. Dacă nu, este probabil ca el să atragă persecuția religioasă, ca urmare a eforturilor de a-și afirma

concepția religioasă. În oricare dintre situații, nu putem vorbi de libertatea religioasă deplină în cadrul acestor comunități, deoarece va exista cel puțin un grup care se va simți inhibat în afirmarea concepțiilor religioase. Din păcate, această atitudine a dus la o mulțime de războaie religioase, atât în cadrul creștinismului în trecut, cât și cu precădere în Orientul mijlociu, în zilele noastre.

Această problemă poate fi rezolvată doar dacă există într-o tradiție religioasă aspecte care să promoveze toleranța sau respectul pentru drepturile celor care au convingeri divergente. Din fericire, există resurse în cadrul majorității tradițiilor religioase care susțin acordarea acestui respect, celorlalți. În cadrul tradiției romano-catolice, există edictul Vaticanului II în *De Libertate Religiosa*⁴. În cadrul islamului, există doctrina tolerării „popoarelor Cărtii”⁵. Consiliul Mondial al Bisericilor a promulgat numeroase edicte ale libertății religioase⁶. Doctrinile și învățăturile religioase care încurajează toleranța, dragostea și respectul, nu sunt întotdeauna atât de extinse pe cât ne-am putea dori și nu sunt întotdeauna traduse la maximum în practică. Însă acestea asigură cel puțin un punct de plecare ce face posibilă libertatea religioasă.

2. Libertatea de conștiință – drept fundamental pentru împlinirea omului în democrație

Libertatea de conștiință sau de gândire reprezintă libertatea oricărei persoane de a crede, în conformitate cu „dictatele conștiinței” sale, și de a-și exprima credința în interiorul acestui „spațiu public civil”. Nicio persoană nu poate fi exclusă de la dezbaterea publică doar prin prisma faptului că

4 *Acta Synodalia Sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*, Typis Polyglottis Vaticanis, Vatican City, 1963; Enda McDonagh, *Freedom or Tolerance? The Declaration on religious freedom of Vatican Council II, the text with commentary in the context of the church-state discussion*, Magi Books, New York, 1967, pp. 13-32

5 Huston Smith, *Religions of Man*, Ishi Press International, Mountain View, California, 2012, p. 211

6 Vezi de ex. *Report of the Conference at Oxford*, July 1937, on Church, Community and State; Prima Adunare a Consiliului Mondial al Bisericilor, *A Declaration on Religious Liberty*, Amsterdam, 22 august – 4 septembrie 1948; A Treia Adunare a Consiliului Mondial al Bisericilor, *Statement on Religious Liberty*, New Delhi 19 nov. - 5 dec. 1961; Al douăzecilea Comitet Executiv al Comisiei Bisericești pentru Afaceri Externe, *Human Rights and Religious Liberty*, Geneva Switzerland, 9-12 iulie 1965; Prima Adunare a Consiliului Mondial al Bisericilor, *The Right to Religious Freedom*, Nairobi, 23 nov. - 10 dec. 1975

este adeptul unei anumite idei sau orientări, religioase sau de altă factură. Totuși, libertatea de a crede orice, de a exprima și de a practica acea credință nu implică, bineînțeles, corectitudinea și utilitatea lui socială. De aici rezultă nevoia de dezbatere și persuasiune. Modalitatea corectă de înaintare a punctelor de vedere în spațiul public civil nu e constrângerea, ci puterea de convingere.

2.1. Pericolul societății seculare și atee pentru om: conștiința laxă

Conștiința laxă se manifestă prin negarea obligației morale în cazul săvârșirii unei fapte sau în a diminua gravitatea unei fapte imorale. Unii cercetători ai moralei consideră că laxismul moral este, de fapt, o adormire, o paralizie și slăbire extremă a conștiinței morale, astfel încât ea devine indiferentă la ideea de datorie morală și nu mai simte regretul atunci când persoana săvârșește un păcat.

Conștiința poate să devină adormită sau laxă prin nepăsarea omului față de datoriile sale sau poate să fie întunecată printr-o viață trăită în păcat, însă nu poate să fie nimicită sau desființată niciodată, fiindcă ea este darul lui Dumnezeu. Nici cei mai răi oameni nu pot înăbuși în ei, cu totul, glasul conștiinței. Ea îi urmărește întotdeauna cu muștrările ei, încât de multe ori se ajunge la deznădejde cum a fost cazul lui Iuda.

O conștiință laxă este o conștiință falsă. Este greșită, deoarece este ușor de ajuns la ea din cauza păcatului. Ea trece peste păcatele grele ca urmare a minimizării consecințelor. Mântuitorul Hristos le-a reproșat fariseilor orbi această greșeală, spunând că „au înghițit cămile” (Matei 23:24). Conștiința laxă are nevoie de teama lui Dumnezeu, despre care Scriptura ne spune că este „începutul înțelepciunii” (Psalmul 110:10). Sufletul nu se gândește la atotputernicia lui Dumnezeu și la justiția inevitabilă. Se înșală în mod sincer și cu intenție. În cele din urmă, se ajunge ca aspectelor serioase să li se acorde o importanță minoră. În acest fel, omul se plasează într-un pericol foarte serios de a se pierde veșnic⁷.

Așa cum toți ar trebui și trebuie să trăiască conform unei conștiințe corecte, este imperativ să eliminăm toate atitudinile greșite, pentru ca acest mentor dat de Dumnezeu să poată fi un ghid sigur în viața duhovnicească. O persoană care are o conștiință laxă trebuie să se străduiască să o remedieze prin meditarea frecventă la enormitatea păcatului și la

⁷ Abbe Francois Trochu, *The Cure D'Arts: St. Jean-Marie Baptiste Vianney*, TAN Books and Publishers, Charlotte, Carolina de Nord, 2009, p. 371

scurtimea vieții. El trebuie să se roage Duhului Sfânt pentru darul cum-pătării, al conștientizării păcatului și pentru dobândirea vieții veșnice.

Se mai vorbește și despre conștiința eronată care nu trebuie să fie confundată cu conștiința laxă, aceasta din urmă nu face niciun efort să vadă adevărul și permite indiferenței să-și distrugă capacitatea de a cunoaște binele. Conștiința laxă este una care, încet și treptat, a fost permisă de egoism. Nu are nicio pretenție puternică de bine sau de rău. Păcatul său este de multe ori unul care îl satisface pe omul care are o conștiința laxă⁸.

2. 2. Conștiința liberă – semn distinctiv al omului liber

Despre conștiința liberă a omului se vorbește în cuvinte foarte clare în Sfânta Scriptură și în Sfânta Tradiție. Așa citim în Vechiul Testament: „Viață și moarte ți-am pus Eu astăzi înaintea ta, binecuvântare și blestem. Alege viața, ca să trăiești tu și urmașii tăi” (Deuteronom 30:19). În Noul Testament, Mântuitorul îi răspunde tânărului bogat: „Dacă voești să fii desăvârșit, du-te, vinde averea ta și dă-o săracilor” (Matei 19:21). De asemenea, Mântuitorul plânge soarta Ierusalimului, spunând: „Ierusalime, Ierusalime... de câte ori am voit să adun pe fiii tăi, după cum adună pasărea puii săi sub aripi, dar nu ați voit” (Matei 23:37). Iar Sfântul Chiril al Ierusalimului vorbește despre conștiința liberă: „Să știi că tu ai un suflet cu voință liberă... care are puțința de a face cum voește”⁹.

Fiecare om care are o rațiune sănătoasă își dă seama că are o voință liberă. Fiecare om simte că hotărăște singur să facă o acțiune, că prin alegere proprie a săvârșit într-o împrejurare o faptă anumită și că ar fi putut tot atât de bine săvârși alta în locul ei. De asemenea, conștiința îi arată omului și pocăința pe care o simte pentru unele fapte rele. Pocăindu-se pentru unele fapte, omul realizează că el n-a fost obligat să le facă și că putea să nu le facă, sau chiar avea datoria să nu le facă. În cazul în care omul n-ar fi înzestrat cu voință liberă, atunci n-ar avea nicio importanță și niciun înțeleas toate sfaturile, îndemnulurile sau poruncile lui Dumnezeu. Nu am putea vorbi de virtute, de păcat, de răsplată, de pedeapsă sau de răspundere. Omul are răspundere doar pentru acele fapte pe care le-a săvârșit în deplină libertate și conștiință, și nicidecum pentru cele pe care le-a făcut din constrângere.

8 Anthony J. Marinelli, *Conscience and Catholic Faith*, Paulist Press, Mahwah, NJ, 2014, p. 74

9 Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Cateheze*, 4, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 2003, p. 82

Din acest motiv, când frica, neștiința, patimile, deprinderile sau alte împrejurări slăbesc sau chiar întunecă cu totul conștiința omului și lucrarea liberă a voinței sale, atunci în aceeași măsură scade și răspunderea pentru faptele săvârșite în astfel de împrejurări. Libertatea de conștiință stă la temelia vieții morale a omului și a întregii rânduiei din societate.

3. Raportul dintre libertatea religioasă, libertatea de conștiință și unitatea națională

Libertatea religioasă izvorăște în plan iconomic din unitatea ființială veșnică a Sfintei Treimi. Unitatea eclesială este expresia lui Dumnezeu Cel Unul în Ființă Sa, în care subzistă veșnic cele Trei ipostasuri dumnezeiești. Unitatea eclesială stă la baza identității religioase a unui neam și a unei persoane. Identitatea religioasă nu se epuizează doar în apartenența la un spațiu și la o comunitate, ci are legătură cu inter-comuniunea noastră nemijlocită cu Dumnezeu, în timpul copleșit de veșnicia Lui.

Identitatea religioasă naște pe cea națională, dacă prima ne pune în dialog și în comuniune cu Dumnezeu, cea de a doua ne pune în dialog și în comuniune cu moșii și strămoșii noștri. Națiunea sau neamul reprezintă realitatea concretă și profundă în care individul devine persoană cu identitate, o persoană care dobândește dimensiune teleologică, adică are un crez, o mărturisire și un scop bine articulat.

Libertatea religioasă și de conștiință este pusă în pericol de fenomene nocive precum decreștinarea, desacralizarea sau sincretismul, pe când identitatea națională este afectată și degenerată de globalizare și de politica agresivă de promovare a drepturilor legitime ale neamului.

Misiunea Bisericii cu privire la libertatea religioasă trebuie să plece de la reactualizarea dimensiunii catehetice a Bisericii, iar cu privire la identitatea națională trebuie să accentueze legătura anamnetică cu strămoșii noștri. Mărturia și ortodoxia sunt elementele fundamentale ale misiunii ortodoxe în fața identității eclesiale și naționale. Identitatea eclesială este parte a eforturilor omului de a se îndumnezei, iar identitatea națională reprezintă expresia împlinirii omului în cadrul neamului său, pe planul iconomiei lui Dumnezeu.

Națiunea are o originalitate evidentă plecând de la morfologie, până la universalizarea acesteia pentru întreaga lume. Ea a fost concepută în Europa pentru identitatea proprie a popoarelor începând cu secolele

XIV și XV, iar în secolul XX a devenit modul de recunoaștere identitară a unui neam. Reflexiile postmodernismului asupra națiunii sunt în măsură să ne arate elementele seculare pe care națiunea le dobândește în sfera strict conceptuală a sa¹⁰.

Pentru Zygmund Bauman, națiunea este ceva în dimensiunea imaginarului, și nu a realului; totuși acesta face o conexiune între granițele protejate ale statului – pe hartă și pe teren – și viața interioară a acesteia, în dimensiunea socială care se desfășoară printr-un ansamblu de legi. Pentru postmoderniști, națiunea este o „comunitate imaginară” pentru că există ca entitate în măsura în care membri săi se „autoidentifică” mintal, prin simțire unui corp colectiv. Identitatea națională ca formă de manifestare în cadrul socialului este pusă în corelație cu limba, istoria¹¹ și formele de manifestare religioasă ale unei națiuni. Cu alte cuvinte, cele trei sunt borne ale identității naționale, fiind într-un proces continuu de fundamentare și reprezentare, scopul acestora fiind integrarea într-o sferă națională.

Tot ansamblu de interpretări și reinterprețări care provin din sfera istorică religioasă și lingvistică a unui neam formează identitatea națională a acestuia. Criteriile care stau la baza legitimării identității naționale sunt naturale, spirituale și istorice. Cele naturale sunt cele care țin de rasă și etnie, cele spirituale sunt cele regăsite în religiile naționale și în limbile naționale, iar cele istorice țin de teritorialitatea unui neam¹².

Identitatea națională a statelor a dominat istoria atât la nivelul analizelor cât și la nivelul conflictelor. Definirea identității naționale cuprinde elemente ce țin de limba vorbită, de spațiul în care locuiește o națiune, de port, de alimentație și nu în ultimul rând de religiozitatea mărturisită și practică de un neam. De altfel, toată istoria omului descoperă și analizează influența covârșitoare a religiei asupra tuturor celorlalte elemente amintite¹³. Prin secularizarea omului și mai ales prin decreștinarea și desacralizarea acesteia s-a acreditat ideea că modernizarea omului trebuie să conducă în mod obligatoriu la dispariția spiritualității, a oricărui demers autentic religios. În realitate, lucrurile sunt invers proporționale, se

10 Raymond Boudon, coord, *Tratat de sociologie*, București, Edit. Humanitas, 2006, p. 105

11 Zygmunt Bauman, Tim May, *Gândirea sociologică*, București, Edit. Humanitas, 2008, p. 199.

12 Lazăr Vlăsceanu, *Sociologie și modernitate*, Iași, Edit. Polirom, 2007, p. 122.

13 Raymond Boudon, *op.cit.*, p. 522.

știe că Biserica noastră Ortodoxă a cunoscut o perioadă de înflorire odată cu apariția Statului național modern. Trebuie evitată orice încercare de diminuare a identității naționale cum ar fi inter-condiționarea dintre națiune și granițe în noul context globalist european. Desființarea granițelor nu înseamnă desființarea conștiinței identitare a unui neam, dovadă fiind migrația liberă, transfrontalieră care nu a condus la dezintegrarea conștiinței de neam la niciunul dintre popoarele Europei. Pericolul vine din secularizarea ideologică a unei Europe unite, care poate conduce la o uniformizare a identităților naționale, într-un mod globalizant care afectează particularitățile naționale ale unui popor din UE.

Identitatea națională presupune o identificare axiologică și o empatie accentuată cu cel de același neam, care se vedește în istoria comună, în spiritualitatea comună, în unicitatea limbii vorbite. Identitatea națională se confundă cu tot ceea ce reprezintă „acasă”. „Acasă” reprezintă trăirea și exprimarea unor sentimente alese; definirea construcției „acasă” este extrem de anevoioasă. Identitatea națională presupune și un întreg amalgam de trăiri, de reacții etc. Ea produce un anumit tip de rezonanță comună între cei care nu se cunosc direct. Un obstacol periculos la adresa identității naționale l-a reprezentat orice imperiu multi-național, care a dorit o aplatizare, o uniformizare a identităților, însă prin voia și pronia dumnezeiască, acestea, în loc să dispară, s-au conturat și mai bine¹⁴.

Creștinismul în general și Ortodoxia în special au jucat un rol determinant în conturarea identității naționale. Dovada acestui fapt este dăinuirea identității naționale a românilor în timpul stăpânirii austro-ungare, în ciuda tuturor interdicțiilor, ceea ce arată că conștiința identitară a românilor transilvăneni, cu frații lor din Țara Românească și Moldova, a fost mai puternică decât toate legile restrictive și antinaționale imperiale.

Unitatea națională astăzi în postmodernitate este pusă în pericol de toată ideologia seculară de încurajare forțată și ilogică a minorităților naționale, într-o încercare de segregare a unității naționale a popoarelor euro-atlantice. Unitatea națională trebuie să supraviețuiască acestor tentative seculare, prin manifestări autentice, valoric-culturale și mai ales religioase. Acestea din urmă sunt cele mai frecvente forme de manifestare a identității naționale, de aceea identitatea națională are un rol și în mântuirea omului.

---

14 *Ibidem*, p. 382

Chemarea la mântuire a omului nu este solitară, ci comunitară, mai precis ea este personală și în același timp comunitar-națională. Se mântuiește omul în cadrul neamului său pentru că va fi evaluat și judecat atât omul, cât și popoarele. De aceea, pronia lui Dumnezeu se revarsă asupra omului, dar și asupra neamului din care face parte acesta. De aceea, înțelegerea acestui adevăr ne ajută să valorizăm importanța identității naționale a omului în efortul de dobândire a mântuirii.

Concluzii

Am văzut cu certitudine cum libertatea religioasă este indispensabilă în cadrul unei societăți democratice. Libertatea religioasă ca parte a libertății umane îl conduce și îl ghidează pe om în procesul acestuia de despătimire. În acest sens, parafrazându-l pe Kierkegaard, libertatea omului este opusul păcatului. Libertatea religioasă, ca parte a libertății umane, are un rol fundamental și în soteriologie, întrucât actele noastre trebuie să fie, în vederea dobândirii mântuirii, conștiente și libere. De asemenea, există o relație profundă între libertatea religioasă și alte tipuri de libertate (socială, de conștiință etc.) care există într-o societate democratică.

Am văzut de asemenea cât este de importantă libertatea de conștiință pentru împlinirea omului în democrație. Libertatea de conștiință rămâne un dar a lui Dumnezeu pentru om, dar trebuie să fie și un drept fundamental al omului contemporan. Conștiința trează și liberă a omului contemporan devine garantul demnității personale și de neam. Dimpotrivă, conștiința laxă a omului autonom și atotsuficient reprezintă în egală măsură și un pericol, dar și un semn al dezumanizării omului într-o societate copleșită de ideologie și secularism. Unitatea de neam reprezintă voia lui Dumnezeu și chemarea pe care el o adresează nu doar omului la nivel personal, ci și neamurilor. Unitatea națională este bine plăcută lui Dumnezeu și reprezintă și împlinirea în dimensiunea istorică a unui neam.

Am încercat să arătăm în acest scurt studiu raportul dintre libertatea religioasă și de conștiință în cristalizarea unității naționale. Putem concluziona că această legătură este reală și profundă, iar libertatea religioasă și de conștiință joacă un rol indispensabil în devenirea unitară a unui neam. De asemenea, libertatea religioasă și de conștiință ocupă

un loc fundamental în ceea ce reprezintă unitatea națională într-o lume care devine din ce în ce mai mult impersonală și globalistă. Unitatea națională reprezintă în ultimă instanță remediul pentru om și neam față de tendințele relativiste globalizante care, din păcate, domină viața omului contemporan.

Bibliografie

- ✦ *Acta Synodalia Sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*, Typis Polyglottis Vaticanis, Vatican City, 1963.
- ✦ Bauman, Zygmunt, Tim May, *Gândirea sociologică*, București, Edit. Humanitas, 2008.
- ✦ Boudon, Raymond, coord, *Tratat de sociologie*, București, Edit. Humanitas, 2006.
- ✦ Maehl, William H., *Germany in Western Civilization*, University of Alabama Press, Tuscaloosa, Alabama, 1981.
- ✦ Marinelli, Anthony J., *Conscience and Catholic Faith*, Paulist Press, Mahwah, NJ, 2014.
- ✦ McDonagh, Enda, *Freedom or Tolerance? The Declaration on religious freedom of Vatican Council II, the text with commentary in the context of the church-state discussion*, Magi Books, New York, 1967.
- ✦ Noonan, John Thomas, *The Lustre of Our Country: The American Experience of Religious Freedom*, University of California Press, Berkeley, 1998.
- ✦ Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Cateheze*, 4, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 2003.
- ✦ Smith, Huston, *Religions of Man*, Ishi Press International, Mountain View.
- ✦ Trochu, Abbe Francois, *The Cure D'Ar: St. Jean-Marie Baptiste Vianney*, TAN Books and Publishers, Charlotte, Carolina de Nord, 2009.
- ✦ Vlăsceanu, Lazăr, *Sociologie și modernitate*, Iași, Edit. Polirom, 2007.